

Abonnement pour un an
200 piastres

Edition spéciale 500 piastres

Adresse:

"IDJTIHAD", Constantinople

Téléph. St. 865

XXIème ANNÉE

1 Novembre 1925—No 191

اجتهاد

فلسفی ، اجتماعی ، ادبی ، اقتصادی مجموعہ

آبوتمان : سنہ لکی [۲۴ نسخہ]
تورکیا ایچون ۲ ، خارج ایچون
۳ ، اعلا کاغذیسی ہ لیرادر .

ادارہ خانہ سی :

جفال اوغلندہ « اجتهاد نھوی »

تلفون : استانبول ۸۶۵

یکرمی برنجی سنہ

نومرو ۱۹۱ - ۱ تشر ثانی ۱۹۲۵

اسکی یونان فلسفه سی :

ٲه پیکورک اخلاق

حظ اخلاقی ، سعادت اخلاقی

ٲه پیکورک فلسفه سیستمندہ الٰہ مهم قسمی ، اخلاق اشغال ایدہر . شا کردلینک ٲک چوغنی کندیسنه جلب ایدہن بواخلاق اولدینگی ، الٰہ زیادہ شہرت بولان واکثریا مناقشہ ایدیاندہ یتہ اودر .

ٲه پیکور ، فلسفہسندہ الٰہ بویوک اہیتی (اخلاق) عطف ایدیوردی . او ، دیگر علملرہ ، آننجاق اخلاق علمنک تأسسنہ لازم اولاجاق قادار دقت حصر ایتشدہر .

مادامکہ انسان کسندی باشنہ ، دیگرلردن آیری ، بر واراق دکلدہر . او حالده ؛ اودہ ؛ بوٹون دیگر انسانلر گبی ، طبیعتنک مشترک قانونلرینہ اطاعتہ مجبوردر . بوندن قورتولق ایچون گیریشدیکی تجربہلر جنتدر ؛ وھیج برشی انتاج ایتہر . بالعکس ، تمامیلہ طبیعتہ اویغون اولاراق یاشامق غایت سادہ و آچیق بر قاعدہدر . ٲه پیکور ، اخلاقده ، مسئلہنی شویله وضع ایدیور :

حیاتک غایہسی نهدر ؟

بوٹون افعللر بڑہ ایلیک حاصل ایتکہ وزم ایچون فنالقدن اجتنابہ میالدر .

اولہ ایسہ ، ایلیک و فنائق نهدر ؟ بو نقطہده دخی طبیعت بڑہ آچیقندن آچیفہ رھبرلک ایدیور . طبیعت بڑہ اوکرہ نیورکہ :

ایلیک لذتدر ؛ فنائق الٰہدر . ہیج شہہسز ، بوندن غیری بر عقیدہ ادعا ایدہجک انسانلردہ بولونماز دکل ؛ لکن اونلرک ھہسی خطا ایدیورلر : اونلر ، یا احتراص یوزندن ضاللتہ صاعشلر ، یاخود کبر و غرورلردن یالان سویلہ یورلر ، رباکاراق ایدیورلر . باقایلیم برده ، انسانلردہ موجود بوگی تأثیرلرہ تابع بولونمایان حیوانلری تدقیق ایدہلم :

اونلردہ سویلہ یلن ، سسنی دیوران سادہجہ و بالکسر « طبیعت » در . حیوانلر انسانلردن داھا فضلہ طبیعتہ یاقیندر . اونلری تدقیق ایتدیکمز زمان متصل لذت ، حظ آرادلرینی و آلندن ، آجیدن قاجدقلرینی گوروروز . دیمک اولیورکہ ، حواسہ مالک اولاق ، و آتله کمیکدن یاییلمق لذتک بر « ایلیک » گبی گورونمہسنہ ، آ کلاشیامہسنہ کافی کلور .

ٲه پیکور ، « اخلاق » ده ، « فلسفہ طبیعتہ » ده تمامیلہ تجربی در ؛ (تجربہ - Experience) دن باشقہ (سلطہ - Autorité) طائیمز ، قبول ایتہز .

حیوانلرک (غریزی - instinctif) اولاراق یاپدقلرینی انسانلر شعورلو بر صورتدہ یعنی یاپدقلری ایشک (عاتلر - Les Causes) نی ، اسبابی ییلہرک ، طانیہرق یاییلدر .

برشی آرادیغمز زمانلردہ اوندن مطلقار (حظ - plaisir) بکلہرز . ھر ھانکی بر شیدن قاجدیغمز زماندہ ده ، ھمہ حال ،

حقیقتلر افشا ایتدی . عصرلردنبری ملکات عقلیہ مزی انکشافدن محروم براقان ، حریت وجدانیہ و فکریہ مزی غضبایدن اوقرون و سطائی طرز تلقی و ذھنیتک حیات عمومیہ ملتدہ ایقاع ایتدیکی مادی و معنوی ضررلر میداندہدر .

عجبا مدنی بشر کتہلری یاندہ بویلہجہ کوچولہ مزہ ، حقایق علوم و فنونہ یابانجی قالیشمزہ یکانہ سائق ، بو وجدان عمومیہ کوک باغلایان باطل قناعتلر ، قاتل اعتقادلر دکلیدر ؛ اوت ، بودرہ وجدان و مفکرہ مزی دار وایکنہلی بر چرچیوہ ایچنہ صوقان بو عقیدہ و ذھنیت ؛ سربست دوشونمک ، سربست سویلہمک و سربست تصدیق ایتکدن بڑی منع ایتش خرافات و منقولاتک یارآتش اولدینگی مظلم بر محیط مشکوک ایچندہ پاشامہ مزی انتاج ایتشدہر .

بو حقیقت معلوم ایکن بالعکس ییز مفکرہ مزی ، وجدانوی قرون و سطاتنک بر بادکار سیاہ والیی اولان اعتقاد غنہہسی ایچنہ صیقیشدیر اراق اووقتک غیر متکامل انسانلرینی تمثیل ، اونلرک طرز تفکر و تأغیلرینی عیناً قبول ایتک ایستہ یورزکہ بر رجعت دو .

مادامکہ انسانلر طبیعی تکامل قانوننہ تابع اولہرق تکمل ایتکدہدر ، بوکونک محصولات فکریہ و مادیہسی یارین ایچون محتاج اصلاح و تعدیل اولاییلدیکی کبی بوکونک اجتماعی ، اخلاقی دستورلری ده یارین ایچون محتاج تدقیق اولاییلر . عصرلردن قالما شرائط اخلاقہ ، حیاتیہ و دینیہنی بوکون ناصل حیاتمزہ تطبیق ایدہ بیلہرز ؟

محترم استاد ! محیطمزده چہلا قسمندن صرف نظر ؛ اولدجہ تحصیل کورمش مأمورلر ییلہ بوخائن ذھنیتک زبونیدرلر . محیطمزک بواجتماعی مرضلرینی ، افکار باطلہسندن وخائن تلقیلردن بر قاجی عرض ایتش اولسہم ٲک متأثر اولہجقسکز . بوکون طبابت ھر نوع خستہلک تشخیص و تدواییسی یوللرینی آچمش اولدینگی حالده محیطمز خلقتک ھان یوزدہ طقسائی « زیارت » دنیان انسان مزارندن استمداد ایتک ، اونک - کوپا - طلسملی تختہ ویشیل پردہسندن شفا بکلہمک ایلہ مشغولدرلر . رفاه حالز ، اقتصادیاتک انکشافنہ تعبیر معروفکزلہ استحصالہ ، اعمارہ ، اعمالہ مربوط بولندینگی ، بونک ایسہ کوتلی برارادہیہ تعلق ایدہر بر مسئله حیاتیہ اولدینگی معلوم ایکن محیطمز اھالیسی حالا ظل ھادن ، سمانک مجهول خطہلردن ال آچاراق سعادت بکلہیور ، رزق دیلہ نیور .

عطالت و مسکنت دو غوران تدبیاتمزی احضار ایدن بو تلقیلر وزھری فکرلر خلقتک دماغلردن ، وجدانلردن سیلنمہدجہ دماغلری مدنیت و عرفان ایشیقلری ، وجدانلری ملی مفکورہ و ملی شعورلہ مجھز اولمادجقہ بولنردن خیر و امید بکلہمک بوش انتظاردر .

بوخائن مرضلر داھا نہ زمانہ قدر بنیۃ اجتماعی مزی کیمہجک بودردلرلہ صیلا یلن روح ؛ فیاض منبع الھامکزدن بویوک تسلی و شفا بکلہیور . اللریکزدن باکال حرمت اوپیور .

لیجہ ۲۷ ایلول تحسین

ساده‌جه حال حاضرله، بو کونله، مشغول اولمالی، لکن آتی، یارینی ده دوشونه‌لی: بونقطه‌ده ده عقلک اونوتولماسنی امر ایتدیکی بر (اولچو - Measure) وار.

بعض انسانلر، کندیلرینه داها اینی براسقبال حاضرلا سینلر دییه، نفسلرینی هرشیدن محروم براقیرلر، هرشیئی رد ایدرلر. اولر حقیردر. زیرا استقبال بزم آئزده دکلر. همین شو آنده ئولیه‌جکمری بزه کیم تأمین ایده‌یلور؟ یاخوده، بونجه اضطراب مقابله‌ده حاضرلا دیغمز اییلکاردن، نعمتلردن مستفید اوله‌جغمز زهدن معلوم؟

(عارف - Sage) اولان کیمسه ایشلرینی اهل ایتمز؛ لکن، اولرک بوتون وارلغنی قاپلاماسنه‌ده مانع اولور. هر یاشده فیلوزوف اولمی و فیلوزوچه یاشمالی‌در. زیرا، مسعود اولق ایچین، هیچ بر زمان یوقدرکه، نه چوق کیچ، نه چوق آیرکن اولسون.

ئیکور رواقیونک «پارادوقال» فکرلرینی رد ایدر: فضیلت بردر؛ یا بوتون فضیلتلره بدن مالک اولور؛ و یاخوده، هیچ برینه مالک اولونماز. خطالر مساوی‌در.

تامیله انسان اولقله اکتفا ایدلم: بوندن داها یوکسکه چیقمق، داها اینی حرکت ایتک؛ بوجنون اولدینی قادار مهلک و مشغوم بر احتیاصدر.

اوکا کوره، حکیم حسسز، دیوفوز دکلر: او، آلدن، آجی دن اضطراب دویار؛ و دوستلرینک، لردقاداشلرینک ضیاعندن متأثر اولور.

ئیکور ریائی، آچیقدن آچیفه، تقبیح ایدر. قایلیماسی یاخود آرانیماسی ایجاب ایدن شیلر حقنده حکم ویره‌یلمک ایچون چوق دقت ایتلی. بالذات کندی ذهنمه، قافله‌ده یك فضله امنیت ایتمه‌لی‌یز. زیرا برچوق خطالر ضالته صایق احتیالری موجوددر.

اینی برآدام انتخاب ایتلی، اونی دائماً کوز اوکندمه بولوندریم؛ و اونک اوکندمه یاشایور کبی یاشمالی.

بویوک بردقت صرف ایدره‌ک و کندمی کندیمز قوتورل آلتنده بولوندوراراق ائک تهلیکلی و قوتلی دشمنلر اولان - کبر و عظمت، دیگر انسانلری استحقار، کین و حسد کبی - احتیاصلردن صاقینمی.

حدت، غضب حقیق بر جنت‌در: او بزی اوایله سوزله و اوایله افاله سوق ایدره‌ک، ایرکیچ یك آجی بشیانق دویارز. اوفکه عینی زمانده، بزه برچوق دشمن قازاندر؛ و بزی مدھش انتقام‌له معروض براقیر.

معتدل یاشامامغه، اعتدالیزلغه کلنجه، بونکده عواقب اوزون و فجیع‌در.

اعتدالی آشقم، بعضاً، آغری‌لر، آجی‌لر، اضطرابلره دولو و غیر قابل شفا خسته‌لقره، بعضاً‌ده وقتندن اولومه منجر اولور. جسارت و ثبات آیری آیری فضیلتلر اولمقدن زیاده «طبیعی حکمت» کئ ذیلی، لاحقه‌سی حکمنده‌درلر.

او شیک بزه (آلم - douleur) گتیره‌جگنه قانع بولونورز. (رواقیون - Stosicism) ده بونی بویله‌جه قبول ایدر. ئیکورک نظریه‌سی، دیمک‌ک لذت اساسنه استناد ایدن براخلاق، «حظ طات اخلاق»، یاخود، داها دوغرو برتمیرله، سعادتیی هدف اولاراق آلان براخلاق، «سعادت اخلاق»‌در. بو نظریه‌یی بعضاً حقیر کوسترمه‌ک قالیقشمه‌نک سبیی شورد: ئیکورک نظریه‌سی، اکثریاء معارضی اولان لاتین و لاتین‌وآفلرندن تبع ایتشلردر. حالبوکه، لاتین محررلری ئیکورک (خیراعلا - Le bien Suprême) سنی (شهرت - Voluptas) کله‌سیله افاده ایتشلردرکه تام و صحیح بر معادل دکلر.

بوندن باشقه، ئیکورک نظریه‌سی، ائک اهمیتلی نقطه‌لرده آیریلدینی فیلوزوفلرک نظریه‌لره قاریشیدیردقلری کبی، اخلاقی‌ده (منفعت سیسته‌سی - Utilitarisme) نه [انکیزلردن به‌نتم - Bentham] ربط ایتشلردر.

بو دوغرو دکلر؛ هیچ بر وجهله قبوله شایان اوله‌ماز.

هر حظ بر ایلک‌در؛ هر آلم بر فناقدر. ذوقدن باشقه ایلک، آجی دن باشقه فنانق یوقدر. ایشته هر کونکی تجربه‌لرمرک شبهه برامادایی مبادی برنسیلر).

لکن بوندن، هر حظی آوامق و هر آلدن قاجق کبی بر (نتیجه - Conclusion) چیقارمالی: (آریستیت)، ایشته، بونی تعلیم ایدیوردی.

بو مهلک و مدھش بر خطادر. ذوقک آتشین بر صورته و صبرسزجه‌سنه تعقیب یك چوق انسانلری فلاکته بووارلامشدر. هر کونکی تجربه‌لرمر هر چشید افراطلرک صحتیه نه. قادار ضرری اولدینی کوسترمه‌یورمی؟

شاید بز حساسیتمرک - ذوقک ائک اینجه، بلیرسز و اوچوخی فرقلرینی طاداجق صورته - انکشافنه اوغراشیرسحق، عینی زمانده - بو صورته و بوسبیدن - ائک اوافق آجی‌لردن، ائک حقیق آلم‌لردن تحملقرسا اضطرابلر دوغایمی‌یز؟

اضطرابلرمرک شدتی اکثریاً اشتکارلرمرله و دقتمز نسبتنده تضاعف ایدر، مغرطله‌شیر. ذهنمز، دقتمز باشقه یه تنبیت ایدره‌ک اونی دوشومیه‌جکز.

آز شدتلی و بالخاصه کیچی و فانی ذوقلر آرقه‌لردن یاقیچی و متادی آلم‌لرکه تیرلر. نسبتاً حقیق و آز دوام ایدن آجی‌لر ائک کشیف و اوزون سوریمی لذت‌لرک شرطلری‌در.

سطحی حرکت ایتمه‌لی؛ ملاحظه و حساب ایتلی. تدبیر و (عارفک - Sagesse) (فضیلت - La vertu) لرک برنجی‌سی‌در. او، بزه، ائک آز آلمله ائک چوق ذوق و لذت طوبیامق جاره‌سنی کوستر:

(یاشامق صنعتی - arts vivendi) بودر. بونک ایلک میوم‌سی اعتدال‌در. زیرا، تام حکمت معبودله خاص برامتیازدر. بو، صاغلام و دوامی بر ایلک‌در: خارجی ایجاباته تابع اولمادینی ایچون بزدن آینه‌ماز. او، حیاتک بوتون سیرینی تنظیم ایدر؛ و هیئت مجموعه‌سنی قوجاقلار، احاطه ایدر.

چیچەزون بواساسلی نقطەدە ئەپیکورک نظریەسنى - پەك دە حقیر
اولمیاراق تنقید ایتكەدەر .

(سیرە نائیک - Cyrénaique) لر [آریستیب طرفند
« سیرە » دە تأسیس ایدیلەن فلسفی مکتەبک سالكلىرى] ألمله
لذت آراسندە معتدل برحال اولدیغنى قبول ایدەرلر .

ئەپیکور ایسە بونى - بالخاصە - رد ایدەر اوکا گورە ، ألمله
لذتک وسطى ، اورنەسى یوقدر .

سعادت روحک صحى گېدر: صحتدە بولوندىغىز آندە طلب

ایدەجک، ایستەجک، فضلە هیچ برشیئمز اولاماز. (آریستیب)

طرفدارلرى، ئەپیکورک عكسەنە اولەرق ، ادی ایدیورلردىكە،

بو شرط كافى دكلەر: ألك انقطاعى سادەجە ، حظ آلاماغى ،

لذت دویماماغى یعنى - منفى بر حال اولان - بر بوشاق تولید

ایدەر . حالبوکە جقیق لذت مثبت برحالدر .

ئەپیکور ایسە ، بالعکس ، شویله تعلیم ایدیوردى :

« ألك یوقلغى حاصل اولور اولماز لذتک موجودیتی اورنەیه

چىقار . بونک صحى ، ألك مفقودیتی : بزە بوندن فضلە بر شی

لازم دكلەر. صحیحاً ، دەرىن ، (قونستیتوتیف) لذت بودر. »

ئەپیکورک فکرى شویدى :

طبیعی آهنگ ایچندە تأسیس ایدىگىز ؛ سعادت بر چیچک

گېی اونک ساقندن فیشقیراجاق .

(effort - جهد) نەبە یارار ؟ جەدە نە لزوم وار ؟

طبیعت پەك ایى . پەك مكمەل یاپىلامشدر . اونک فرح میوه سنى

ویرمەسى ایچون نظامک بوزولماسى، تشوشە اوغراماماسى كافىدر .

ئەپیکورە گورە، لذتلىر (کیمە - Quantitativement)

دکل، (کیفیە - Qualitativement) تحول ایدەر .

دیگر بر مقاله دە ، (ئەپیکورک اخلاق) نە دوام ایدەجگم .

معلم نوزاد محمود

زردشت دن بر صحیفه

« تاكرى ئۆلدى ! »

زردشت داغلردن يالكىز باشنە ايندى ، وکیمسەیه

راست کلهدى . لکن قورولقلره کلدیكى وقت، آنسزین

اوگنە ، اورماندە نبات کوکارى آرامق ایچون مقدس

قولوبەسنى ترک ایتش براختیار دیکیلدى و اختیار شویله

سویلهدى و زردشته دیدى :

« بو یولجى، بکا یابانجى دکل ؛ ییلار وارکە اوبورادن

کچدى . اونک آدى زردشتدى ، لکن اوده کیشدى .

اووقت کولکى داغە گوتوریوردک: بوگون آتشکى

وادى به مى طاشمق ایستە یورسین؟ قونداخیلرک عقوبتندن

قورقما یورمیسک ؟

تفسیرلى احتیاضلرینە ترک ایدەن انسانلر کندیلرینى تطمین
ایچون لازم اولان آشپایە ک بویوک بهایى ویرلر ، و هرآن ،
اونلرى قایب ایتک ، اونلردن محروم اولق اندیشە سیلە مغذب
اولورلر . فضلە اولاراق ، باطل اعتقادلردن متولد قورقورلرک
نیچەسندە زبوندرلر .

ئەپیکورک عقیدەسنە صاحب اولان بر انسانک روحى، متادى

قورقورلرک اندیشە و غذاب ایچندە قیورانان ، متصل آذا چکن

برروح دکلەر. بالعکس، تامودرونى (سکون) ه قاووشمش برروحدر .

ئەپیکور حظلر ، ذوق آراسندە دفعە شایان بر چوق ایچە

فرقلر تأسیس ایدەر : اونک بو خصوصەدى اخطاراتندە بویوک

بر نفوذ و دوغرولق واردر .

ئەپیکور ، اول :

« حرکت دەکى ذوق » ایله « سکون و استراحت دەکى ذوق » ی

یکدیگرندن تفریق ایدەر . (آریستیب) حظى « طاتلى ، خوش

برحرکت » ، ألى « خشین ، سرت برحرکت » دیه تعریف ایدیوردى .

ئەپیکور ، برحرکتدن حاصل اولان هر ذوق رد ایدەر .

(آتاراقسیا) او ، دییورکە :

« خطلرک اکثریسی بر آرزونک تطمینندن دوغار . دیمکە

بو آرزونک اولجە موجودیتی لذتک شرطیدر . آرزو نەقادر شدید

اولورسە ذوقلردە او نسبتدە قوتلى اولور . لذت بر حالدن باشقە

بر جالە کیشدە ، یعنى ، برحرکت دەدر . بو چشید لذتلىر ،

حظلر ، ذوقلر روجزمدە شدتلى برحرکت واختلاج حاصل ایدرکە

یاقیندن تدقیق ایدەرسەك - اونلرک برسعادتدن زیادە بر فلاکت

علنى اولدیغنى آکلارز .

بردە شو وارکە ، - افلاطونک گوستردیگى گېی - او حظلر

شرط اولەرق ، کندیلرینە تقدیم ایدەن بر آرزونک، براحتیاجک

بر یوقسوللغک ، یعنى بر اضطرابک موجودیتی ایجاب ایتدیرلر .

سکون دەکى حظلر ایسە بوسبوتون باشقەدر ، بونلر ،

باشقە برشیئە اشتیاق چککسزین، هیچ برشی آرزو ایتکسزین ،

بولندیغىز حالدن سکون ایچندە مستقید اولمازدن و بویلهجە حظ

طامتازدن عبارتدر . بونلر (قونستیتوتیف) لذتلردر . »

ئەپیکور ، دییورکە :

« هیچ برشرط یوقدرکە، حکیم کندیسنى اوشرط داخلندە

مسمود و بختیار بولماسون : حتى ، کور ویا صاغیردە اولسە ،

وجودینک هرمانکى بر عضوندن محروم دە اولسە . »

تجربەنک اکثریا بونى یالانجى حیقارماسنە رغماً ، ئەپیکور

قطعیاً (نیکینلک - Optimisme) ندن واز چکک ایستەمز .

داها صوکرأ ، ادی ایدەرکە ، ألك تحفنى ویا انقطاعى

بالذات بر لذت تشکیل ایدەر . [بوتون پسقولوجلر بونى قبول

ایدیور . فقط ، متقابلاً ، لذتک دەه آزالەسنک ویا انقطاعه

اوغرامەشکک ألك علتلرى اولدیغنى علاوہ ایدیورلرکە ، ئەپیکور

بونى سویلەمیوردى]

. ئەپیکور ، (سکون دەکى لذت) ک سادەجە ألك یوقلغەمى ،

یوقسە انقطاعیلمى حاصل اولدیغنى واضح اولاراق سویلەمیور .